

5. A települési érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

A Doboz környéki erdők vadászati múltjával kapcsolatos legrégebb írásos megemlékezés 1784-ben történik, amikor a krónikás szerint a XVIII. sz. első évtizedeiben a Doboz környéki galéria és láperdők vadban, a megye leggazdagabb erdősége volt. Szarvas, őz, nyúl, vaddisznó számtalan, de fácán, fogoly is viszonylag nagy mennyiségben fordult elő, nem beszélve a vízi szárnyasokról. Igen el volt szaporodva a farkas is, mely később a vad elterjedését gátolta, de az emberre, háziállatokra is veszélyes volt. A megye 1736-ban községenként kivetette a beszolgáltatandó farkas fejet – Doboznak 3 db -, mely 72 db volt. Tekintve, hogy a helyzet később sem igen változott, a korábban bevont fegyvereket 1743-ban kiosztották dűvadirtás céljára. 1775-ben is még 36 farkas fejet kellett beszolgáltatni a községeknek.

Doboz önálló uradalommá válásakor, a XIX. század elején a valamikori vadbőség már nem volt annyira jellemző. Ezt a változást az elszaporodott farkasok, a megváltozott természeti viszonyok, a lőfegyverek tökélesedése, s nem utolsósorban, hogy a vadászati cselekmény tárgyát nem csupán a vad elejtése és megszerzése, hanem annak szőrmeje és trófeája is képezte. Doboz földesura a nagyvad óvásának legjellemzőbb formáját, a vadaskert felállítását rendelte el, a XIX. század legelején, mégpedig a Doboz-marói erdőben, ahol 2 táblányi vadaskertet létesített, mely közel 50 éven át, 1857-ig állt fent. 1857-ben a Körösök szabályozásának megkezdésekor, a Szanazugtól kezdődő Kettős-Körös medrének megásásával a dobozi erdők egysége megszűnt, s ezzel együtt a vadaskert is. A vadaskert első ismert s hivatott kezelője a cseh-morvaországi származású Neisz Ignác vadász volt 1820-1853-ig, haláláig.

Az új vadaskert 1860 körül Dobozról északra, közvetlenül a régi Fekete-Körös medre mentén létesült, 100 holdas területen. A vadaskert első vadásza 1863-tól Raák Mihály lett, ki később kerületi erdész lett. Néhány régi lőjegyzék ismeretében feltűnő, hogy fácán a fácánkert fennállása ellenére minimális mennyiségben szerepel. Ez annak tulajdonítható, hogy viszonylag kevés fácán lett eleinte nevelve (150-200 db). Az 1943. évi lőjegyzék szerény őzmennyisége az 1940-1942-es rendkívüli tél következménye. Közismert, hogy 1939. december 20-tól 1940. március végéig közel fél méteres hó borította a területet, s tartósan – 20 Celsius alatt volt a hőmérséklet. A pusztán tartózkodó őzekből sok legyengültet a tanyasi nép fogott meg, de igen sok el is pusztult, így alig pár darab vészelt át a telet. Ami megmaradt az jórészt az erdőben telelt. Az apróvadtenyésztés terén Medovarszky Pál erdész szaktudásának köszönhetően kimagasló eredmény született az 1940-es évektől 1944-ig.

Lényeges változás a fácánállomány alakulásában 1890 körül mutatkozik, amikor az erdőörök illetményükön felül az elejtett kártékony vadakért nagyobb lődíjat kapnak s ugyanakkor a felnevelt, illetve lelőtt fácánért is külön díjazásban részesülnek. Téli hónapokban, külön engedéllyel, rókára, kóbor kutyára mérgezett nyulat tettek ki, míg kora tavasszal szarka és tarka varjú elpusztítására műfészekben foszforral megtöltött tyúktojásokat raktak ki. Az elhullott szőrmés és szárnyas kártevőket elégették, majd mélyen elásták.

Az uradalomban az 1930-as évek végétől évente 1200-1500 fácáncsibét neveltek fel, amihez Medovarszky Pál erdész szakértelme és agilitása is hozzájárult, ki erdőöreivel gabonaaratáskor, herekaszáláskor összeszedette a fácán- és fogolytojásokat, amit azonnal a fácánkertbe vitetett, ahol 80-100 kotló állt rendelkezésre, zömében parlagi fajta, mely köztudottan könnyű testű és jó csibenevelő. Medovarszky Pál az apróvad érdekében, májustól az erdőörökkel a fácánkert körüli védelmi szolgálatot is megszervezte, s a már fiókáikat nevelő szarkákat, tarka varjúkat öregestül, fiastul kíméletlenül elpusztította. Ugyanakkor 1940-ben még 255 db szarka és 55 tarkavarjú-tojás is össze lett gyűjtve. Ennek a gondoskodásnak eredménye megmutatkozott az éves nagy

vadászaton. Hivatalos lőjegyzéket sajnos nem sikerült felkutatni, de az akkor erdészgyakornokként ott dolgozott Toldi Gábor közlése szerint a 3-4 napos vadászaton 200-250 hajtóval 1939-1943 között 1500-2000 fácán és ugyanennyi nyúl lett elejtve. A nyúlnál elért nagy szám annak tulajdonítható, hogy a gróf a mezőgazdasági területek nagy részét uradalmi vadásztársaság néven bérelte a községtől. A katasztrofális 1940-es tél előtti években az őszi foglyászásakor 500-600 fogoly is került az aggatókra. Több esetben, az 1920-as évek közepétől, élő őz és fácán értékesítésére is volt lehetőség, melyet vérfrissítés céljára vásároltak magánszemélyek és vadásztársaságok. 1928-ban a Földművelődésügyi Minisztérium február-március leszállításra 2 db őzbak, 4 db őzsuta, 350 db fácánkakas és 600 db fácántyúk leszállítását engedélyezte. Ezen mennyiségből Németországba, Julius Mohr ulmi birtokos részére 160 db fácánkakas és 244 db fácántyúk lett feladva. A többi az őzekkel együtt belföldre, a Nyírségbe, Mátrába s a Duna-Tisza közé lett értékesítve.

Doboz két földesura, Gróf Wenckheim Rudolf 1814-1891 és Gróf Wenckheim Dénes 1861 – mint vadász sokat áldozott, hogy uradalma az átlagon felüli vadállománnyal rendelkezzen. Először Gróf Wenckheim Rudolfról kell megjegyezni, hogy doboz lakosságához viszonylag humánus intézkedései voltak. 1846-ban 361 személynek a vártól Szanazugig családonként 22 hold legelőt biztosított évi 20 korona bérleti díjért. Ugyancsak ő juttatott 387 kishold erdőt az úrbéri rendezés során Doboz lakosainak. Gazdasága mintagazdaság volt, országos hírű tehenészet, gulyája, lótenyésztete és versenystállója volt. Mindenekelőtt, mint vadász korának elismert szaktekintélye volt. Vadaskertet létesített Dobozon, Körösladányban és Parádon. Wenckheim Rudolf 1883-ban az országos Magyar Vadászati Védegylet alapító tagja lett s az egyesületnek 100 Ft-ot adományozott. Wenckheim Rudolf halála után 1891-ben unokaöccse, Wenckheim Dénes örökölte a dobozi uradalmat. Ő is jó gazda volt, Doboz népének több engedményt adott. Kimagasló eredménye a 400 holdas öntözéses kertészete volt, amit holland és belga mintára üzemeltetett. A vizet a Fekete-Körös szolgáltatta, s az öntözőrendszerhez külön vízmestert alkalmazott. Európa legnagyobb öntözéses kertészete volt az övé, s ehhez hasonló Franciaországban, Párizs közelében volt, de csak 180 holdon. Híres volt az őzállománya s apróvadtenyésztésben is kimagasló eredményt ért el. Az őzállomány kiválóságát bizonyítja, hogy az 1930. évi lipcsei vadászati kiállításon őzbaktrófeáiból 4 lett díjazva. Az őzbakokat a rokonságának tartotta fenn.

Az a tény, hogy évtizedeken át az itt tenyésztett őzek, ha nem is a legkiválóbbak, de az átlag fölé emelkedtek, annak tulajdonítható, hogy a Körösök vidéke hazai viszonylatban egyike a legjobb területi adottságokkal rendelkező vidéknek. Továbbá, hogy az erdők vezetését, s vadállomány nevelését és óvását olyan erdészek, vadászok végezték, kik szakképzettségükön felül, fáradságot nem ismerve álltak helyt korábban, a folyamszabályozások nehéz éveiben, az azt követő felújításokban, telepítésekben, a vadállomány szakszerű tenyésztésében és óvásában.

A Kettős-Körösmenti Vadásztársaság 1980. május 10-én alakult 18 fővel. Akkoriban a tagok nem doboziak voltak, hanem a megyei pártbizottság vezető beosztásban lévő személyei. Rendszerváltás környékén már vettek fel doboziakat is a társaságba.

Megalakult Dobozon a Kettős-Körösmenti Vadásztársaság mellett a Petőfi Bérkilövő Vadásztársaság, majd a két vadásztársaság egyesült, a neve Kettős-Körösmenti Vadásztársaság maradt. Az intenzív fácánnevelés Dobozon 35 éve tart. Jelenleg 5307 hektáron gazdálkodnak. A taglétszám 37 fő, hivatalos vadászok száma 2 fő.

Intéző Bizottság tagjai: Dézsi Ferenc elnök, Kiss József titkár, Komáromi Lajos gazdaságfelelős, ifj. Szabó László természetvédelmi felelős, Váczi Sándor vadászmester. Ellenőrző Bizottság tagjai: Jeszenszky Lajos elnök, Takács János bizottsági tag, Tóth János bizottsági tag. Fegyelmi Bizottság tagjai: Gál Imre elnök, Szatmári Ferenc bizottsági tag, Sziklai Zoltán bizottsági tag.

A vadásztársaság tagjai 10 millió forint értékben vadásznak évente. A somogyi erdőben trófeás nagyvadra, Dobozon apróvadra. A vadásztársaság területe Békéscsaba, Békés, Gyula, Sarkad képzeltbeli középpontjában helyezkedik el. A vadászterületet szinte mértani pontossággal szeli kettő a Kettős-Körös. Erdősültség közel 20%-os, ami megyei viszonylatban kimagasló. A Sebesfoki-erdőrészben mintegy 11 km hosszan kanyarog a Fekete-Körös holtága, ami igen jó élőhelyet biztosít úgy az apróvad, mint a nagyvadak számára. A vadászterületeken a gímszarvas inkább váltóvad, évente 1-2 darabot tudnak elejteni. A DALERD (Délalföldi Erdészeti Zártkörű Részvénytársaság) bekerített vadaskertjével elzárta a dámvadak vonulási útvonulását, így a rendelkezésre álló dámvad állomány lecsökkent. Az átlagos éves kilövés 4 darab bika, 4 darab tehén, 4 darab borjú. Az őzállomány 2010-ig a helytelen gazdálkodás miatt nagyon leromlott. 2010 után fokozatosan érezhető volt az őzbakállomány lényeges javulása. Jelenleg a 2014-es gazdálkodási évben már 1 darab aranyérmes, 2 darab ezüstérmes és 3 darab bronzérmes őzbakot sikerült elejteni. A nyúlállomány drasztikusan csökkent az elmúlt évtizedekhez képest. 1960-70-es években napi 1000 darabos teríték sem volt ritka, úgy a 2014-15-ös gazdálkodási évben 45 darab nyulat sikerült elejteni. Ez sajnos betudható a határban végzett meliorációs munkálatoknak. A nyúlállomány csökkenéséhez hozzájárultak a belvizes évek, a természetes élőhelyek megszűnése a mezőgazdasági területeken, ahol szinte csak napraforgót, kukoricát és búzát termesztenek, nincsenek kisparcellák, nincsenek lédús takarmányok. A fácán természetes szaporulata az utóbbi 5 év tapasztalatai szerint fejlődőben van. Szigorúan csak a nevelőtelep területén lövik a fácántyúkokat. Nagyon odafigyelnek a szörmés és szárnyas ragadozók gyérítésére. Ennek köszönhető a természetes szaporulat növekedése. 35 éve foglalkoznak a facánneveléssel, saját technológiával, napos kortól, fóliasátras előneveléssel. 6 hetes korban kihelyezik őket erdős területre, ahol tovább gondozzák őket, egészen addig, míg a vadászfacán életkort (21-22 hetes kor) el nem érik. Évente 11000 darab fácánt helyeznek ki visszavadásztatás céljára. Mintegy 1000 darabot természetes állománypótlásra hagynak meg. Az utóbbi időben, a korábbi évek tapasztalataihoz viszonyítva igen jó eredményt érnek el a visszavadásztatásban. A kihelyezett állomány több, mint 50%-át vissza tudják vadásztatni.

Igen jó közösséget sikerült kialakítani a társaságon belül. Évente több rendezvényt is tartanak a tagok részére, mint a Horgászverseny, Koronglövő Bajnokság, Vadásznapi, Vadászbál. Évente 12 alkalommal rendeznek a tagok részére facánvadászatot, ahol a vadászat után nagyon jó hangulatban fogyasztják el az ebédet. 2000-es év óta kapcsolatban állnak a Somogyi Erdőgazdasággal, ahol nagyvad lelövési lehetőséget biztosítanak a számukra. A dobozi vadásztársaság pedig facánvadászattal viszonyozzák a vendéglátásukat.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

A vadászat lényege a vadállomány és az élővilág egyensúlyának fenntartása, ezért hasznos, szükséges tevékenység. Fontos, hogy annyi vad legyen, amennyit az élővilág károsodás nélkül el tud tartani. A vadászok kilövik azokat a vadakat, amelyek elszaporodtak, vagy elszaporodásuk veszélyezteti a többi fajt. A vadászathoz szorosan kötődik a természetvédelmi feladatok ellátása, ezen kívül a vadhús egészséges bioétel, a magyar konyha különlegesen értékes alapanyaga.